

UNIwersYTET GDAŃSKI

Wydział Filologiczny

prof. dr hab. Grażyna Łopuszańska
Katedra Lingwistyki Stosowanej
i Translatoryki
Uniwersytet Gdański

Gdańsk dn. 05.06.2015

Ocena pracy doktorskiej
magistra Bartosza Buć
pt: *Argumentationsindikatoren in deutschen Interviews und Diskussionen*

Przedłożona mi do oceny rozprawa doktorska stanowi udaną próbę empirycznej analizy językoznawczej niemieckich tekstów mówionych w oparciu o założenia teoretyczne pragma-dialektycznej teorii argumentacji opracowanej przez Fransa H. von Eemeren, Roba Grootendorsta, ich uczniów i następców, uzupełnionej przez uwzględnienie konsytuacji. Tym samym praca wpisuje się w krąg zarówno filozoficznej dialektyki, jak też pragmalingwistyki, co jest zgodne z najnowszymi tendencjami w językoznawstwie, bowiem pragma-dialektyczna teoria argumentacji cieszy się obecnie dużym uznaniem, wywiera duży wpływ na współczesne badania językoznawcze w zakresie argumentacji, a wykorzystanie jej w badaniach pragma-lingwistycznych pozwalają na ustalenie w miarę pełnego obrazu indykatorów argumentacji.

Przedmiotem rozważań są procesy argumentacyjne analizowane na bazie indykatorów argumentacyjnych, wyłonionych z analizowanych niemieckich tekstów, wywiadów i dyskusji.

Na 245 stronach opisywane i są indykatory argumentacji, wyłonione z analizowanych dziewięćdziesięciu fragmentów tekstów z niemieckich wywiadów i dyskusji zaczerpniętych z Bazy Danych Mówionego Języka Niemieckiego (DGD) Instytutu Języka Niemieckiego w Mannheim, drukowanych niemieckojęzycznych gazet, stron internetowych instytucji publicznych w krajach niemieckojęzycznych, czasopism fachowych *Euro* i *Euro am Sonntag*

oraz transkrypcji list dialogowych programu telewizyjnego *Anne Will*, sporządzonych przez Autora pracy. Jest to więc praca obszerna i szczegółowa.

1. Układ pracy i treść poszczególnych rozdziałów

Układ pracy nie budzi zastrzeżeń i można go określić jako wzorcowy. Jest on w pełni dostosowany do zamiarów badawczych Autora.

Praca składa się ze wstępu, części empirycznej, podsumowania, oraz bibliografii. Sześć rozdziałów głównych, stanowiących każdy dla siebie całość, łączą się ze sobą logicznie tak, że każdy kolejny rozdział kończy się uporządkowanym podsumowaniem z uwzględnieniem punktów istotnych dla omawianej części i nawiązaniem do następującej, stanowiącej naturalną kontynuację rozdziału poprzedzającego.

We wstępie Autor wprowadza czytelnika w problematykę swoich zainteresowań i prezentuje krótki zarys swojej pracy z rozbiciem na poszczególne rozdziały (s.7 - 9). Na jego podstawie można się zorientować co i jakimi metodami Autor będzie badać. Określono tu także cel i założenia przyjęte w pracy. Rozdział ten, wraz z rozdziałem szóstym tworzą ramy rozprawy.

Praca jest dobrze osadzona w reprezentowanej literaturze przedmiotu z ostatnich 15 - 20 lat, zaś z prac starszych dobrano zasadnicze pozycje klasyczne. Zarówno dobór źródeł jak też literatury przedmiotu potwierdza interdyscyplinarny, pragma-dialektyczny aspekt pracy, natomiast struktura samej pracy i proporcje poszczególnych rozdziałów wskazują wyraźnie, że rozprawa zachowuje charakter pragma-lingwistyczny, której centralnym zagadnieniem badawczym jest analiza językoznawcza indykatorów argumentacji na przykładach zaczerpniętych z niemieckiego języka mówionego z uwzględnieniem kontekstu, w którym wypowiedź powstała.

Rozdział drugi, noszący tytuł *Geschichte der Argumentationsrheorie*, to prezentacja historii rozwoju teorii argumentacji od czasów starożytnych, począwszy od sofistów, poprzez Arystotelesa aż do Cicerona i pierwszych podręczników retoryki. Autor wychodzi tu od przedstawienia teorii argumentacji starożytnych, aby wydobyć te aspekty, które, mimo upływu wieków, przetrwały, i które wciąż znajdują odzwierciedlenie we współczesnych koncepcjach teorii komunikacji i teorii argumentacji jak np. kwestie struktury argumentacji. Za przykład może tu posłużyć arystotelesowska *Retoryka*, która zainspirowała Perelmana i Olbrecht-Tytecasa do napisania w roku 1969 *Nowej Retoryki*, gdzie znajdujemy założenia przyjęte niegdyś przez Arystotelesa.

Rozdział trzeci jest krytycznym zreferowaniem współczesnego stanu badań nad retoryką i sztuką przekonywania, przy czym Autor, omawiając szkołę J. Habermasa i Młodą szkołę Frankfurcką oraz teorię argumentacji Eemerena i Grootendorsta odnosi się do obu koncepcji krytycznie i uzasadnia decyzję o przyjęciu pragma-dialektycznych założeń w badaniach wyekscerpowanego materiału językowego. Autor słusznie dokonał wyboru takiej metody badań materiału językowego, gdyż to właśnie w pragma-dialektyce argumentacja jest wpisana w kontekst rozwiązywania problemów, a argumentacja jest częścią komunikacji werbalnej i powinna być badana bezpośrednio w ramach dyskursu komunikacyjnego. W związku z tym w metodologii badań powinny być wzięte pod uwagę, co też Autor świadomie czyni, zarówno aspekty deskryptywne jak i normatywne. Należy tu wyraźnie zaznaczyć, że nie mamy tu do czynienia z tłumaczeniem zbioru indykatorów sporządzonym w 2007 r. na podstawie schematów przez Eemerena, Houtlossera oraz Henkemanns Snoeck lecz udaną próbą obszernej rekonstrukcji katalogu indykatorów argumentacji dla języka niemieckiego, ukazującym spektrum ich różnorodności, przydatnym jako instrument analizy korpusu tekstu. Ważnym elementem tego fragmentu pracy, za co trzeba pochwalić Autora, jest ocena przedstawianych teorii oraz ich konstruktywna krytyka.

Trzon pracy tworzą rozdziały 4 - 5 (s. 27 - 200), stanowiące część empiryczną. W rozdziale czwartym omówione zostały formy dyskusji i wywiadów jako źródła sporów. Ten fragment pracy przybliża czytelnikowi techniki, którymi posługują się rozmówcy, aby osiągnąć zamierzony cel retoryczny, tj. przekonać rozmówcę o słuszności swoich racji. Uwzględniając założenia teorii omówionych w poprzednich rozdziałach, opisuje Autor w rozdziale piątym metodologiczny model badań nad indykatorami argumentacji, proponuje własny katalog indykatorów, który różni się od dotychczas stosowanych, opartych bądź na założeniach lingwistyczno-systemowych (Klein 2001, Kindt 2008) bądź pragma-dialektycznych i, uwzględniając nowe, dotychczas pomijane kryteria kontekstowe i sytuacyjne, konsekwentnie poddaje analizie i interpretacji lingwistycznej fragmenty wybranych tekstów na podstawie trzech zaproponowanych schematów argumentacji, co pozwala mu na stwierdzenia, że niektóre indykatory argumentacji, w zależności od kontekstu i sytuacji, mogą pełnić różną funkcję mimo takiej samej treści. Wprowadzenie do analizy kryteriów kontekstowych i sytuacyjnych służy Autorowi jako instrument analizy korpusu tekstów i pozwala na ukazanie różnorodności indykatorów argumentacji.

Tak rozbudowany i usystematyzowany opis daje kompleksowy obraz zależności skuteczności indykatorów argumentacji od kontekstu i sytuacji.

Obszerne, a zarazem bogate w treść podsumowanie (rozdział 6) jest udaną próbą systematyzacji i syntezy wyników badań.

Układ pracy jest przejrzysty i w pełni dostosowany do zadań badawczych Autora, wyraźna jest także myśl przewodnia, co wskazuje na bardzo dobre opanowanie aparatu badawczego i badanej problematyki. Struktura pracy wskazuje na to, że rozprawa jest przemyślana pod kątem logiczności wywodu, zastosowanej metodologii oraz rozłożenia akcentów opisu, wynikających z charakteru analizowanych problemów i przyjętych na wstępie założeń. Autor, kierując się postawionym sobie celem, konsekwentnie prezentuje treści i dobiera odpowiednio środki przekazu, co w rezultacie pozwala Mu na uzyskanie doskonałej spójności i logiczności wywodu.

Godna podkreślenia jest świadoma konsekwencja Doktoranta w selekcjonowaniu treści istotnych dla własnej interpretacji z obszernej literatury przedmiotu, przy jednoczesnym krytycznym uzasadnieniu wyboru jednych, a odrzuceniu innych, widoczna zwłaszcza w pierwszych trzech rozdziałach pracy. Ich celem jest sporządzenie katalogu indykatorów argumentacji na podstawie kryteriów kontekstowych i sytuacyjnych w oparciu o teorię pragma-dialektyczną, ukazanie wachlarza ich różnorodności i posłużenie się nimi jako instrumentem analizy wyekscerpowanego korpusu tekstów.

Ponieważ argumentacja jest ważnym procesem językowym, zjawiskiem wszechobecnym w życiu człowieka, decydującym o umiejętności formułowania logicznych argumentów w codziennych relacjach międzyludzkich, wobec tego stanowi przedmiot badań wielu dyscyplin jak filozofia, etyka, psychologia, socjologia, antropologia kulturowa i wreszcie lingwistyka, badająca zasadniczą siłę oddziaływania w procesie komunikacji - akty mowy, to problemy podnoszone w dysertacji mają zasadnicze znaczenie dla komunikacji w każdym społeczeństwie. Autor jest tego świadom i dlatego słusznie przyjmuje, że jedynie interdyscyplinarne, pragma-dialektyczne badanie indykatorów argumentacji przy jednoczesnym uwzględnieniu kryteriów językowych, kontekstowych i sytuacyjnych pozwoli na ukazanie szerokiego spektrum indykatorów argumentacji, ich złożoności i wzajemnych powiązań.

Sam dobór materiału badawczego oraz sposób analizy są ze wszech miar poprawne i nie budzą żadnych zastrzeżeń. Ogromnym walorem tej rozprawy jest konsekwencja w rozważaniach na poszczególnych etapach analizy według przyjętych kryteriów oraz fakt, że każdy aspekt teoretyczny wywodu posiada swoją egzemplifikację.

Dogłębna i konsekwentna analiza dokumentuje wyciągnięte przez Autora wnioski, które zasługują na pełne uznanie i także nie budzą żadnych zastrzeżeń, a zaprezentowanym

opisom i argumentacji nie można odmówić charakteru naukowego, mimo iż Doktorant podejmuje trudne, wieloaspektowe zagadnienie badawcze wymagające podejścia interdyscyplinarnego.

2. Uwagi dotyczące metody i języka oraz uwagi ogólne

W swoich badaniach Doktorant posługuje się aparatem nowoczesnego językoznawstwa strukturalnego i pragma-dialektycznego. mało sformalizowane opisy przekonująco dowodzą o słuszności przyjętych założeń. Praca jest nowatorska odnośnie dziedziny badań, a tym samym stanowi cenny wkład do pragma-lingwistycznych badań nad językiem i stanowi istotne uzupełnienie badań w tej dziedzinie wiedzy. Język opisu jest nieskomplikowany i dzięki temu jest on zrozumiały także dla nieco mniej przygotowanego czytelnika. Mamy tu jednak do czynienia ze stylem sensu stricto naukowym.

Podsumowując pragnę podkreślić także staranność badań empirycznych w zakresie analizy pragma-lingwistycznej w oparciu o teorie aktów mowy, a doceniając odważną próbę przecierania prawie nieznanymi w nauce polskiej szlaków badawczych stwierdzam, że recenzowana rozprawa jest niewątpliwie pracą pionierską i to pioniersko udaną. Swoje zadania badawcze Autor wykonał w sposób zasługujący na najwyższe uznanie. Sama praca jest przejrzysta i widać w niej myśl przewodnią, co wskazuje na bardzo dobre opanowanie aparatu badawczego i badanej problematyki.

3. Podsumowanie i wnioski końcowe

Podsumowując stwierdzam, że rozprawa doktorska autorstwa mgra Bartosza Buć stanowi solidną, wieloaspektową i szczegółową analizę indykatorów argumentacji przeprowadzoną w oparciu o zmodyfikowane pragma-dialektyczne schematy argumentacyjne, przeprowadzoną konsekwentnie i zgodnie z przyjętymi założeniami, a także dobrze obudowaną literaturą przedmiotu. Tym samym rozprawa stanowi poważny wkład do badań pragma-lingwistycznych i może służyć jako praca pionierska za wzór dla innych badaczy w tej dziedzinie wiedzy.

Recenzowana praca mgra Bartosza Buć nie tylko **spełnia bez zastrzeżeń warunki** art. 26 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (Dz. U. nr 65/2003, poz. 1365) lecz zasługuje w pełni na ocenę **"z wyróżnieniem"**, a tym samym uzasadnia wniosek, który stawiam, o dopuszczenie mgra Bartosza Buć do dalszych etapów przewodu doktorskiego i do publicznej obrony.

G. Lepuraciński